

Dorota Samsonowicz-Kaczmarek

Uczę się greki

Nowego Testamentu

1

OJCZE NASZ

Uczę się greki

Nowego Testamentu

*Moim synom
Adamowi i Michałowi*

Dorota Samsonowicz-Kaczmarek

OJCZE NASZ

Uczę się greki

Nowego Testamentu

tom 1

Warszawa 2022

Copyright © 2016 by Dorota Samsonowicz-Kaczmarek
© 2022 Wydanie drugie

Recenzent naukowy:
prof. dr hab. Joanna Sowa (UŁ)

Konsultacje merytoryczne:
mgr Małgorzata Mielczarska UW

Korekta języka polskiego: mgr Elżbieta Baczevska

Skład i łamanie: Małgorzata Babińska
Projekt okładki: Tadeusz Kazubek
Rysunki: Mateusz Kitka

Wszystkie prawa zastrzeżone.
Każda reprodukcja lub adaptacja całości, bądź części niniejszej publikacji, niezależnie od zastosowanej techniki reprodukcji (drukarskiej, fotograficznej, nagrań fonograficznych itd.), wymaga pisemnej zgody Autora

ISBN 978-83-946338-7-5

WSTĘP

Język

Język grecki należy do rodziny języków indoeuropejskich i jest jednym z najstarszych języków świata. Homer, Safona, Platon, Eurypides, autorzy Nowego Testamentu czy Konstandinos Kawafis napisali swoje dzieła w języku powszechnie nazywanym językiem greckim. Dla podkreślenia odrębności pomiędzy starożytnym językiem greckim a współczesnym często używamy nazw: klasyczna greka lub język starogrecki, natomiast współczesny język grecki – stosowany w codziennej komunikacji oraz pełniący rolę języka urzędowego w Grecji i na południowym Cyprze – nazywamy językiem nowogreckim. Kiedy się mówi o grece, ma się na myśli zespół najważniejszych dialektów¹ lub zazwyczaj dialekt attycki, zwany klasycznym, z V wieku p.n.e. Gdy chcemy nazwać język tekstów biblijnych, na przykład Septuaginty i Nowego Testamentu, wówczas używamy określenia *κοινή*². Bazą dialektu *κοινή*, jest dialekt attycki z elementami jońskiego.

Metody pracy

Podstawowa znajomość klasycznej greki pomaga studentowi zauważyć w oryginalnym tekście Nowego Testamentu to, co umyka nawet w najlepszych przekładach. Dlatego nauka języka rozpoczyna się od jednego z najpopularniejszych wśród chrześcijan tekstów – modlitwy *Ojciec Nasz* zapisanej według Ewangelii św. Mateusza 6,9-13. Od pierwszej lekcji podręcznika student zapoznaje się z zasadami czytania, akcentowania i pisania, równocześnie poznając znaczenie kilkuset wersetów Nowego Testamentu, by w ostatniej lekcji dogłębnie zrozumieć sens modlitwy. W podręczniku zostały umieszczone wyłącznie teksty Nowego Testamentu³. Wyboru najczęściej występujących wyrazów w Nowym Testamencie dokonałam na podstawie konkordancji⁴. Wykład gramatyczny podporządkowany

1) Od czasów wyjścia z indoeuropejskiej wspólnoty dialekty na terenie Grecji ewoluowały. Wymienia się cztery podstawowe grupy dialektów. 1. grupa jońsko-attycka (język Herodota z Halikarnasu), 2. grupa eolska (język Safony), 3. grupa arkadyjsko-cyprijska (inskrypeje), 4. grupa dorycka (język Pindara).

2) *κοινή* - wspólny. W III wieku p.n.e. po podbojach Aleksandra Wielkiego dzięki powszechnej hellenizacji język grecki obecny był wszędzie: na rynku, w porcie, w szkole i w urzędzie. Liczne dialekty greckie połączyły się w jeden wspólny język grecki zwany *κοινή*.

3) Teksty Nowego Testamentu pochodzą z Nestle-Aland, *Novum Testamentum Graecae et Latine*, 26 Aufl. Stuttgart 1984. Polskie przekłady Nowego Testamentu pochodzą z Biblii Warszawskiej.

4) Schmoller A., *Handkonkordanz zum griechischen Neuen Testament*, 8 Aufl. Stuttgart 1989.

jest zjawiskom językowym, które zawiera tekst oryginalny. Dobrałam teksty tak, aby zachować klarowność wykładu gramatycznego, metodycznie stopniując trudności. Ćwiczenia po każdej lekcji utrwalają materiał gramatyczny i zasoby językowe. Materiał pogrupowany jest w taki sposób, aby student na bazie treści zawartych w pierwszym tomie podręcznika opanował fonetykę, podstawy wokalizmu, konsonantyzmu, fleksji. Zagadnienia z drugiego tomu pozwalają poszerzyć i ugruntować wiedzę z zakresu fleksji. Omówienie jednej lekcji z podręcznika zostało przewidziane na czas od dwóch do czterech godzin lekcyjnych. Przewidywany czas nauki wynosi od siedemdziesięciu do stu czterdziestu godzin lekcyjnych.

Podziękowania

Dziękuję wszystkim profesorom Uniwersytetu Łódzkiego za wykształcenie filologiczne, pragnę wyróżnić w tym miejscu prof. dr hab. Jadwigę Czerwińską za obdarzenie mnie ogromnym zaufaniem.

Bardzo dziękuję prof. dr hab. Joannie Sowie z Uniwersytetu Łódzkiego za uwagi merytoryczne oraz recenzję podręcznika.

Za cenne wskazówki merytoryczne w zakresie języka i wymowy dziękuję prof. dr hab. Robertowi A. Sucharskiemu z Wydziału Artes Liberales z Uniwersytetu Warszawskiego. Jestem wdzięczna mgr Małgorzacie Mielczarskiej z Uniwersytetu Warszawskiego za pracę edytorską.

Składam podziękowania władzom Wyższej Szkoły Teologiczno-Humanistycznej, w której mam ogromną przyjemność pracować ze studentami inspirowanymi mnie do korzystania z jak najlepszych rozwiązań dydaktycznych.

Oddzielne podziękowania należą się osobom, które pracowały przy podręczniku, nie znając greki, co przydawało tej pracy dodatkowych trudności.

Dzięki tym osobom podręcznik ma obecny kształt. Dziękuję mgr Małgorzacie Babińskiej za skład tekstu, Tadeuszowi Kazubkowi za opiekę typograficzną i opracowanie map oraz Mateuszowi Kitce za wykonane rysunki do I tomu podręcznika, które w oryginalny sposób ilustrują wersety Nowego Testamentu.

Na koniec pragnę serdecznie podziękować Mężowi za wsparcie.

Dorota Samsonowicz-Kaczmarek

Ponad dwie dekady temu, kiedy Dorota Samsonowicz-Kaczmarek rozpoczęła pracę dydaktyczną w murach Wyższej Szkoły Teologiczno-Humanistycznej, nauczanie języka greckiego Nowego Testamentu – ze względu na bardzo wąską ofertę podręczników do nauki greki *koivn̄* na polskim rynku wydawniczym – rodziło sporo wyzwań. Wybór określonego przewodnika wprowadzającego w meandry języka wiąże się również z przyjęciem narzuconej w nim metodyki, która niekiedy rodzi swoje własne wyzwania związane z różnymi perspektywami autorów i wykładowców korzystających z ich prac. Potrzeby i wyzwania domagają się przyjęcia określonych strategii ich zaspokojenia. Autorka *Ojciec nasz. Uczę się greki Nowego Testamentu* zdecydowała się wejść na trudną ścieżkę przygotowywania własnych materiałów do każdej kolejnej lekcji. Obranie takiej drogi wiązało się z ogromnym nakładem pracy i koniecznością wypracowania własnych, oryginalnych rozwiązań, poszukania własnego pomysłu realizacji planu kształcenia. W miarę przygotowań powstawały skrypty dla studentów, następnie pięć zeszytów w druku zwartym opublikowanych w latach 2016–2019. W nowym wydaniu *Ojciec nasz* Czytelnik otrzymuje kompleksowe wprowadzenie w podstawy języka greckiego Nowego Testamentu zebrane w dwóch częściach.

Cieszy niezmiernie, że pasja Autorki znalazła swój materialny wyraz w prezentowanej publikacji. Jest również wielką radością Instytutu Biblijno-Pastoralnego, którego Autorka jest wykładowczynią, że przestrzeń ta stała się inspiracją do opracowania i napisania podręcznika. Studentki i studenci Wyższej Szkoły Teologiczno-Humanistycznej od wielu lat mają tę możliwość, by korzystać z wiedzy, kompetencji i materiałów opracowanych przez Autorkę. Żywimy przekonanie, że to kolejne wydanie *Ojciec nasz* spotka się z uznaniem szerszego kręgu Czytelników i przyczyni się do wzrostu zainteresowania i poznania greki klasycznej w naszym kraju.

dr Adam Grześkowiak
Dyrektor Instytutu Biblijno-Pastoralnego
Wyższej Szkoły Teologiczno-Humanistycznej

SPIS TREŚCI		STRONA
	Skróty nazw ksiąg Nowego Testamentu	16
	Skróty zastosowane w podręczniku	17
	Wykaz nazw łacińskich i ich znaczenie	18
	Bibliografia	23
CZĘŚĆ PIERWSZA		
LEKCJA	TEMAT	
1	<p>Πρῶτον μάθημα Ἐπιστολῆς Παύλου ἵνα ἀναβλέψω. Mistrzu, abym przejrzał. <i>Mk 10, 51</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - alfabet grecki - zasady czytania - zasady akcentowania 	27
2	<p>Δεύτερον μάθημα Κύριε μὴ σκύλλου, οὐ γὰρ ἰκανός εἰμι ἵνα ὑπὸ τὴν στέγην μου εἰσέλθῃς. Panie, nie trudź się, nie jestem bowiem godzien, abyś wszedł pod dach mój. <i>Lk 7, 6</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - czasowniki koniugacji I παιδεύω, - indicativus praesentis activi - infinitivus praesentis activi - rodzajniki określone - rzeczowniki deklinacji II masculinum ὁ ἄνθρωπος - zaimek osobowy ἐγώ, σύ, αὐτός - szyk przydawkowy, szyk orzecznikowy - znaczenie przyimka ἐν 	41
3	<p>Τρίτον μάθημα Οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Ten jest Synem Bożym. <i>J 1, 34</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - rzeczowniki deklinacji II neutrum τό ἔργον - zaimek wskazujący οὗτος, αὕτη, τοῦτο - czasowniki koniugacji II εἰμί - indicativus praesentis activi - infinitivus praesentis activi 	55

4	<p>Τέταρτον μάθημα Ὅπου γάρ ἐστιν ὁ Θησαυρός σου, ἐκεῖ ἔσται καί ἡ καρδιά σου. Albowiem gdzie jest skarb twój – tam będzie i serce twoje. <i>Mt 6, 21</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - rzeczowniki deklinacji I femininum ἢ κεφαλή, ἡ ἡμέρα, ἡ δόξα - zaimek pytajny τίς τί 	63
5	<p>Πέμπτον μάθημα Ὁ φιλῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολλύει αὐτήν. Kto miłuje życie swoje, utraci je. <i>J 12, 25</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - czasowniki koniugacji I - indicativus praesentis medii et passivi - infinitivus praesentis medii et passivi - rzeczowniki, deklinacji II femininum ἡ ὁδός 	73
6	<p>Ἑκτον μάθημα Ἐγώ εἰμι· μὴ φοβεῖσθε. Ja jestem, nie bójcie się! <i>J 6, 20</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - czasowniki koniugacji I na -άω -έω - indicativus praesentis activi - indicativus praesentis medii et passivi - infinitivus praesentis activi - infinitivus praesentis medii et passivi 	81
7	<p>Ἑβδομον μάθημα Ἄλλος ἐστιν ὁ σπείρων καὶ ἄλλος ὁ θερίζων. Inny siewca, a inny żniwca. <i>J 4, 37</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - przymiotniki deklinacji I i II ἀγαθός, -ή, -όν - przymiotniki nieregularne μέγας, πολὺς - rzeczowniki deklinacji I masculinum ὁ μαθητής 	93
	Σλόvnik	104

CZĘŚĆ DRUGA		
LEKCJA	TEMAT	STRONA
8	<p>Ὅγδοον μάθημα Ὁ ὢν ἐκ τοῦ θεοῦ τὰ ρήματα τοῦ θεοῦ ἀκούει. Kto z Boga jest, słów Bożych słucha. <i>J 8, 47</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - czasownik, koniugacja I - indicativus imperfecti activi - indicativus imperfecti medii et passivi - koniugacja II indicativus imperfecti activi 	117
9	<p>Ἐνατον μάθημα Ἐὰν μὴ στραφῆτε καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδιά, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Jeśli się nie nawrócicie i nie staniecie jak dzieci, nie wejdziecie do Królestwa Niebios. <i>Mt 18, 3</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - czasowniki koniugacji I zakończone na -άω, -έω - indicativus imperfecti activi - indicativus imperfecti medii et passivi - zaimek względny ὅς, ἧ, ὃ - przysłówki 	127
10	<p>Δέκατον μάθημα Ὁ λύχνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός. Światłem ciała jest oko. <i>Mt 6, 22</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - participium praesentis activi - przymiotnik deklinacji III - charakterystyczne zakończenia dla deklinacji III - znaczenie przyimka εἰς 	139

11	Ἐνδέκατον μάθημα Ἐκαστον γὰρ δένδρον ἐκ τοῦ ἰδίου καρποῦ γινώσκεται· Każde bowiem drzewo poznaje się po jego owocu. <i>Łk 6, 44</i> - zaimek względny uogólniający ὅστις, ἥτις, ὅ τι - participium praesentis activi czasowników koniugacji I zakończonych na -άω, -έω - składnia genetivus absolutus - znaczenie przyimka κατά,	149
12	Δωδέκατον μάθημα Ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς. Prawda was wyswobodzi. <i>J 8, 32</i> - przymiotniki deklinacji III πᾶς, πᾶσα, πᾶν	161
13	Δέκατον τρίτον μάθημα Ἵς ἐδόθη πολύ, πολύ ζητηθήσεται παρ' αὐτοῦ. Komu wiele dano, od tego wiele będzie się żądać. <i>Łk 12, 48</i> - czasowniki koniugacji I - participium praesentis medii et passivi - imperativus praesentis activi - imperativus praesentis medii et passivi	169
14	Δέκατον τέταρτον μάθημα Ἴσθι εὐνοῶν τῷ ἀντιδίκῳ σου ταχύ, ἕως ὅτου εἶ μετ' αὐτοῦ ἐν τῇ ὁδῷ. Pogódź się rychło z przeciwnikiem swoim, póki jesteś z nim w drodze. <i>Mt 5, 25</i>	179

14	- czasowniki koniugacji II - imperativus praesentis activi - participium praesentis activi - liczebniki główne - liczebniki porządkowe - liczebniki i godziny w tekstach Nowego Testamentu - składnia dativus possessoris	
	Słownik	192

CZĘŚĆ TRZECIA		
LEKCJA	TEMAT	STRONA
15	Δέκατον πέμπτον μάθημα Οὐδεις προφήτης δεκτός ἐστιν ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ. Żaden prorok nie jest uznawany w ojczyźnie swojej. <i>Łk 4, 24</i> - rzeczowniki deklinacji III ἢ ἐλπίζω, τό πνεῦμα - przysłówki pytajne - znaczenie przyimka ἐπί	201
16	Δέκατον ἕκτον μάθημα Τῶν δὲ δώδεκα ἀποστόλων τὰ ὀνόματά ἐστιν ταῦτα· πρῶτος Σίμων ὁ λεγόμενος Πέτρος καὶ Ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ. A te są imiona dwunastu apostołów: Pierwszy Szymon, którego zwano Piotrem, i Andrzej, brat jego. <i>Mt 10, 2</i> - składnia rodowodowa - imiona męskie i żeńskie pochodzenia greckiego	211

17	<p>Δέκατον ἑβδομον μάθημα [...] οὐκ ἐπ' ἄρτω μόνῳ ζήσεται ὁ ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ρήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος θεοῦ. Nie samym chlebem żyje człowiek, ale każdym słowem, które pochodzi z ust Bożych. <i>Mt 4, 4</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - czasowniki koniugacji I - indicativus futuri activi / medii - infinitivus futuri activi / medii - participium futuri activi / medii - znaczenie przyimka διὰ - nazwy części ciała 	219
18	<p>Δέκατον ὄγδοον μάθημα Οὐ γὰρ ἐπαισχύνομαι τὸ εὐαγγέλιον, δύναμις γὰρ θεοῦ ἐστὶν εἰς σωτηρίαν παντὶ τῷ πιστεύοντι, Ἰουδαίῳ τε πρώτον καὶ Ἑλληνι. Albowiem nie wstydzę się ewangelii Chrystusowej, jest ona bowiem mocą Bożą ku zbawieniu każdego, kto wierzy, najpierw Żyda, potem Greka. <i>Rz 1, 16</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - rzeczowniki deklinacji III ἢ γινῶσις - zaimki zwrotne ἐμαυτοῦ, σεαυτοῦ, ἑαυτοῦ - zaimek wzajemności ἀλλήλων - składnia accusativus cum infinitivo ACI - terminologia medyczna 	231
19	<p>Δέκατον ἕνατον μάθημα Ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων. Dobry pasterz życie swoje kładzie za owce. <i>J 10, 11</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - rzeczowniki deklinacji III ὁ σωτήρ, ὁ ποιμὴν, ὁ πατήρ - czasownik koniugacja II εἰμί indicativus futuri activi 	241

20	<p>Εἰκοστὸν μάθημα Πάλιν παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλὸν λίαν καὶ δείκνυσιν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τοῦ κόσμου καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν Znowu wziął go diabeł na bardzo wysoką górę i pokazał mu wszystkie królestwa świata oraz chwałę ich. <i>Mt 4, 8</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - rzeczowniki deklinacji III ὁ ἰχθύς, ὁ βασιλεύς, τὸ τέλος - czasowniki koniugacji II δείκνυμι - indicativus praesentis activi / medii - infinitivus praesentis activi / medii - imperativus praesentis activi - imperativus praesentis medii et passivi - indicativus imperfecti activi - indicativus imperfecti medii et passivi - składnia genetivus partitivus - terminologia medyczna 	249
21	<p>Εἰκοστὸν πρῶτον μάθημα καὶ ἔχων ἐν τῇ δεξιᾷ χειρὶ αὐτοῦ ἀστέρας ἑπτὰ καὶ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ῥομφαία δίστομος ὀξεῖα ἐκπορευομένη. W prawej dłoni swojej trzymał siedem gwiazd, a z ust jego wychodził obosieczny ostry miecz. <i>Ap 1, 16</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - przymiotniki deklinacji III σώφρων, ὄν; ἀσθενής, ἔς; γλυκός, εἶα, ὕ - składnia genetivus obiectivus - składnia genetivus subiectivus 	261
	Imiona i nazwy własne	271
	Słownik	273
	Tabele gramatyczne	285

KSIĘGI NOWEGO TESTAMENTU

Mt	– Ewangelia według św. Mateusza
Mk	– Ewangelia według św. Marka
Łk	– Ewangelia według św. Łukasza
J	– Ewangelia według św. Jana
Dz	– księga Dziejów Apostolskich

Listy św. Pawła Apostoła

Rz	– do Rzymian
1 Kor	– pierwszy do Koryntian
2 Kor	– drugi do Koryntian
Ga	– do Galatów
Ef	– do Efezjan
Fłp	– do Filipian
Kol	– do Kolosan
1 Tes	– pierwszy do Tesaloniczan
2 Tes	– drugi do Tesaloniczan
1 Tm	– pierwszy do Tymoteusza
2 Tm	– drugi do Tymoteusza
Tt	– do Tytusa
Fłm	– do Filemona
Hbr	– do Hebrajczyków
Jk	– list św. Jakuba Apostoła
1 P	– pierwszy list św. Piotra Apostoła
2 P	– drugi list św. Piotra Apostoła
1 J	– pierwszy list św. Jana Apostoła
2 J	– drugi list św. Jana Apostoła
3 J	– trzeci list św. Jana Apostoła
Jud	– list św. Judy Apostoła
Ap	– księga Apokalipsy, czyli Objawienie św. Jana

SKRÓTY ZASTOSOWANE W PODRĘCZNIKU

NT	– Nowy Testament
Nom.	– nominativus
Gen.	– genetivus
Dat.	– dativus
Acc.	– accusativus
Voc.	– vocativus
Sg.	– singularis
Pl.	– pluralis
Masc.	– masculinum
Fem.	– femininum
Neut.	– neutrum
praes.	– praesens
fut.	– futurum
aor.	– aoristus
perf.	– perfectum
imperf.	– imperfectum
ind.	– indicativus
con.	– coniunctivus
imper.	– imperativus
opt.	– optativus
part.	– participium
inf.	– infinitivus
act.	– activum
med.	– medium
pass.	– passivum
adv.	– adverbium
ACI	– Accusativus cum Infinitivo
zd.	– zdanie
os.	– osoba
pol.	– język polski

KONIUGACJA – odmiana czasownika przez osoby, czasy, tryby, strony, liczby, aspekty i inne kategorie gramatyczne.

CZASY GŁÓWNE:

Praesens – czas teraźniejszy, czynność trwająca

Futurum – czas przyszły

Perfectum – czas teraźniejszy dokonany. Wyraża stan obecny będący wynikiem czynności przeszłej dokonanej. Często perfectum znaczeniowo zbliża się do praesens.

CZASY HISTORYCZNE:

Imperfectum – czas przeszły niedokonany

Aoristus/Aoryst – czas przeszły dokonany, czynność zakończona, która rozpoczęła się, trwała i uległa zakończeniu.

Plusquamperfectum – oznacza stan przeszły będący wynikiem poprzedniej czynności.

TRYBY:

Indicativus – tryb oznajmujący

Imperativus – tryb rozkazujący

Optativus – tryb życzący

Coniunctivus – tryb łączący

Coniunctivus hortativus – wyraża wezwanie, zachętę.

Coniunctivus prohibitivus – wyraża zakaz.

Występuje w 2 i 3 osobie singularis w aoryście i bardzo rzadko w praesens.

STRONY:

Activum – strona czynna w odmianie czasownika

Medium – strona medialno-zwrotna w odmianie czasownika.

Strona medialna wyraża czynność zwracająca się do podmiotu bezpośrednio tj. jako dopełnienia bliższego, z Acc. np. myję się lub pośrednio, tj. jako dopełnienia dalszego: myję sobie. Strona medialna jest charakterystyczna dla greki, czasami rozumiana jest jako strona zwrotna, ale jest to tylko jedna z możliwości.

Passivum – strona bierna w odmianie czasownika

LICZBY:

Singularis – liczba pojedyncza

Pluralis – liczba mnoga

Przykłady:

Indicativus praesentis activi – tryb oznajmujący czasu teraźniejszego strony czynnej

Indicativus praesentis medii et passivi – tryb oznajmujący czasu teraźniejszego strony medialno-zwrotnej i biernej

FORMY NIEOSOBOWE:

Infinitivus – forma nieokreślona – bezokolicznik

Infinitivus praesentis nie wyraża czasu, lecz rodzaj czynności – trwającą bądź niedokonaną

Participium – imiesłów – przymiotnik odczasownikowy. Tworzy się od czasownika. Odmienia się przez przypadki, liczby i rodzaje.

Participium praesentis wyraża czynność trwającą, czyli równoczesną do czynności wyrażonej orzeczeniem.

Participium praesentis activi – imiesłów współczesny

Participium praesentis medii – imiesłów przymiotnikowy

Participium aoristi – imiesłów uprzedni

DEKLINACJA – odmiana wyrazu przez przypadki, liczby i rodzaje.

W języku greckim deklinacji podlegają rodzajniki, rzeczowniki, przymiotniki, zaimki, liczebniki oraz imiesłowy.

PRZYPADKI:

Nominativus – przypadek deklinacji łacińskiej odpowiednik polskiego mianownika

Genetivus – przypadek deklinacji łacińskiej odpowiednik polskiego dopełniacza

Dativus – przypadek deklinacji łacińskiej odpowiednik polskiego celownika, narzędnika i miejscownika

Accusativus – przypadek deklinacji łacińskiej odpowiednik polskiego biernika

Vocativus – przypadek deklinacji łacińskiej, odpowiednik polskiego wołacza

STOPNIOWANIE PRZYMIOTNIKÓW I PRZYSŁÓWKÓW:

Gradus positivus – stopień równy

Gradus comparativus – stopień wyższy

Gradus superlativus – stopień najwyższy

RODZAJE:

Masculinum – rodzaj męski

Femininum – rodzaj żeński

Neutrum – rodzaj nijaki

SKŁADNIA:

Składnia Accusativus cum Infinitivo (ACI) – konstrukcja ta składa się z rzeczownika (lub równoważnej mu części mowy) w Accusativie oraz z infinitivu i zależy od czasownika nadrzędnego. Na język polski tłumaczymy ją zazwyczaj przez zdanie dopełnieniowe, przy czym Accusativus staje się podmiotem, a infinitivus orzeczeniem.

Genetivus absolutus – jest konstrukcją niezależną. W gramatyce polskiej nie występuje taka składnia, dlatego wymaga wyjaśnienia. Przekład tej składni musi być opisowy. Składa się z rzeczownika lub zaimka w Genetivie z uzgodnionym z nim co do liczby i rodzaju participium. Przy tłumaczeniu tej składni Genetivus rzeczownika staje się podmiotem w zdaniu podrzędnym, a participium w Genetivie nadajemy formę osobową jako orzeczeniu. Zmieniając w polskim przekładzie participium na formę osobową, dostosowuje się czas, w którym występuje składnia, do czasu zdania nadrzędnego. *Λαλούντων δὲ αὐτῶν. Dz 4, 1* Kiedy mówili zaś oni (do ludu).

Genetivus comparationis (porównania) to składnia, która łączy Genetivus rzeczownika/zaimka z przymiotnikiem w stopniu wyższym. W przekładzie na język polski dodawany jest spójnik *niż* lub przyimek *od* w celu porównania.

Dativus Possessoris – oznacza osobę (osoby), która ma coś lub dla której coś istnieje, lub staje się. Występuje m.in. przy słowach pochodzących od czasownika εἶμι. W składni dativus possessoris czasownik εἶμι przyjmuje znaczenie *mam*, a rzeczownik występujący w Dativie staje się podmiotem zdania, pozostała część zdania jest dopełnieniem. *Ὁ νοῦς τῷ ἀνθρώπῳ ἐστίν.* (Człowiek ma umysł)

Genetivus partitivus – oznacza całość, której część wyraża rzeczownik nadrzędny.

Genetivus obiectivus – oznacza osobę lub rzecz, na którą przechodzi czynność wyrażona rzeczownikiem nadrzędnym.

Genetivus subiectivus – oznacza podmiot, od którego wychodzi czynność wyrażona rzeczownikiem nadrzędnym.

Modus eventualis – jest to okres warunkowy rzeczywisty dla przyszłości. Spójnik *ἐάν* rozpoczyna zdanie w poprzedniku, orzeczenie występuje w coniunctivie aoristi. W następniku orzeczenie występuje w indicativie futuri.

INNE:

Augmentum – powiększenie. Stały element czasów historycznych Imperfectum, aorystu, plusquamperfectum w trybie oznajmującym). Augment zrół się z formami czasownikowymi w całość jako przedrostek werbalny dla przeszłości. Rola augmentu polega na silniejszym znaczeniu czasów przeszłych w indicativie w opozycji do czasów głównych. Istnieją dwa rodzaje augmentu. Czasowniki, których temat zaczyna się od spółgłoski, przybierają tzw. augment zgłoskowy (augmentum syllabicum) w formie -ε dodawanego przed tematem. Czasowniki, których temat zaczyna się od samogłoski, przybierają tzw. augment iloczynowy (augmentum temporale) w formie wzdłużenia samogłoski rozpoczynającej temat czasownika.

Verba deponentia – są to czasowniki, które tworzą tylko formy medialno-passywne, a mają znaczenie czynne lub zwrotne.

Elisio – wyrzutnia. Jest zjawiskiem fonetycznym zachodzącym pomiędzy wyrazami. Polega na opuszczeniu końcowej krótkiej samogłoski wyrazu przed początkową samogłoską wyrazu następnego.

Excercitationes – ćwiczenia

Vocabularium – słownik

Reduplikacja – łaciński wyraz *reduplicatio* znaczy podwojenie.

Nota Bene – dosłownie oznacza – zwróć uwagę. Informacje przedstawione pod tym hasłem dotyczą ciekawostek gramatycznych często odnoszących się wyłącznie do dialektu koinw.

Memento – dosłownie oznacza – zapamiętaj. Informacje przedstawione pod tym hasłem dotyczą zagadnień gramatycznych koniecznych do zapamiętania w celu zrozumienia dalszej części materiału.

BIBLIOGRAFIA

Źródła:

Nestle E., Aland K., *Novum Testamentum Graece et Latine*, 26 Aufl. Stuttgart 1984;
Schmoller A., *Handkonkordanz zum griechischen Neuen Testament*, 8 Aufl. Stuttgart 1989;
Schmoller O., *Handkonkordanz zum griechischen Neuen Testament*, 4 Aufl. Gütersloh 1913.

Słowniki i encyklopedie:

Abramowiczówna Z., *Słownik grecko-polski* T. 1-4. Warszawa 1958-1965;
Dąbrowski E., *Podręczna encyklopedia biblijna* T. 1-2. Poznań 1960;
Głowiński M., Kostkiewiczowa T., Okopień-Sławińska A., Sławiński J., *Słownik terminów literackich*, Wydanie piąte, Zakład Narodowy im. Ossolińskich - Wydawnictwo Wrocław 2008;
Langkammer H., *Mały słownik biblijny*, 4 wyd. Wrocław 1993;
Leon-Dufour X., przekład i opracowanie polskie K. Romaniuk, *Słownik Nowego Testamentu*, 4 wyd. Poznań 1998;
Popowski R., *Wielki słownik grecko-polski*, wydanie z pełną lokalizacją greckich haseł, kluczem polsko-greckim oraz indeksem form czasownikowych. Warszawa 1997;
Węcłowski Z., *Słownik grecko-polski*, 5 wyd. Warszawa 1905.

Materiały dydaktyczne:

Bardski K., *Ἡ κοινή διάλεκτος*, Język grecki Nowego Testamentu. Warszawa 1999;
Borowska M., *Μορμολόκη*, Książka do nauki języka starogreckiego. Warszawa 2007;
Browne D. R., *Paradigms and Principal Parts For The Greek New Testament*. London 1987;
Colwell E. C. and Tune E. W., *A Beginner's Reader-Grammar For New Testament*. New York 1965;
Jonczyk W., *Wprowadzenie do języka greckiego Nowego Testamentu*. Kraków 2014;
Jurewicz O., *Gramatyka historyczna języka greckiego*. Warszawa 1992;
Kalinkowski S., *Ἑλληνιστὶ εἰδέναι* Język grecki. Podręcznik dla studentów teologii. Warszawa 2012;
Metzger B. M., *Lexical Aids For Students Of New Testament Greek*. New Jersey 1971;
Mikuła M., *Ἑλληνιστὶ γινώσκεις*; Podręcznik do nauki greki chrześcijańskiej. Warszawa 2013;
Nowicki P., *Greczyzna biblijna. Wprowadzenie*. Warszawa 1967;
Rosłon J.W.L., *Gramatyka języka greckiego oparta na tekstach Starego a zwłaszcza Nowego Testamentu dla studentów biblistyki i nauk pokrewnych*. Warszawa 1990;
Szamocki G., *Greka Nowego Testamentu*. Pelplin 2004.

**PRZYJĘTE NAZWY POLSKICH PRZEKŁADÓW NOWEGO
TESTAMENTU:**

Tysiąclatka - *Biblia Tysiąclecia*, Wydanie czwarte, Wydawnictwo Pallottinum,
Poznań - Warszawa 1989;

Biblia Warszawska - *Biblia*, Towarzystwo Biblijne w Polsce, Warszawa 1996;

Przekład ks. Eugeniusza Dąbrowskiego - Dąbrowski E., *Ewangelie
i Dzieje Apostolskie*, Wydanie czwarte, Księgarnia św. Wojciecha
Poznań - Warszawa - Lublin 1970;

Przekład ks. Seweryna Kowalskiego - Kowalski S., *Pismo Święte Nowego
Testamentu*, Instytut Wydawniczy PAX, Warszawa 1987;

Przekład interlinearny- Popowski R., Wojciechowski M., *Grecko-polski Nowy
Testament*. Wydanie interlinearne z kluczem gramatycznym, z kodami Stronga
i Popowskiego oraz pełną transliteracją greckiego tekstu. Warszawa 2014.

CZĘŚĆ I

Πρῶτον μάθημα

Ῥαββουνί ἵνα ἀναβλέψω.

Mistrzu, abym przejrzał.

Mk 10, 51

